

सिन्धुली जिल्ला अरुणठाकुर गा.वि.स.का मगर समुदायमा महिला
हिंसाको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत

सिन्धुली बहुमुखी क्याम्पस

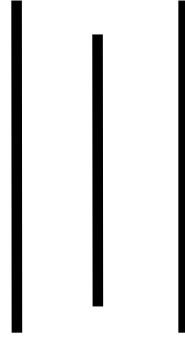
समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभाग स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको

प्रयोजनार्थ

प्रस्तुत

शोधपत्र

२०१४

शोधार्थी:

चुडामणि आचार्य

स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्ष

परीक्षा रोल नं : २३३००५९

टी.यू.रजिष्ट्रेशन नं : ६-२-१४-७०५-२००३

समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभाग

सिन्धुली बहुमुखी क्याम्पस,ढुङ्ग्रेवास

सिन्धुली

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभाग
सिन्धुली बहुमुखी क्याम्पस, ढुङ्ग्रेवास
सिन्धुली

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभाग अन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तह पूरा गर्ने प्रयोजनका लागि मेरो निर्देशन र सुपरिवेक्षणमा चुडामणि आचार्यले “सिन्धुली जिल्ला अरुणठाकुर गा.वि.स.का मगर समुदायमा महिला हिंसाको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन ” विषयक शोधपत्र तयार गर्नुभएको हो । म उहाँको कार्यप्रति सन्तुष्ट छु र उहाँको उत्तरोत्तर प्रगतिको कामना गर्दै मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

.....
दुर्गाप्रसाद अधिकारी

(शोध निर्देशक)

समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभाग

सिन्धुली बहुमुखी क्याम्पस

ढुङ्ग्रेवास

मिति : 29 March 2014

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभाग
सिन्धुली बहुमुखी क्याम्पस,ढुङ्ग्रेवास
सिन्धुली

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभागअन्तर्गत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तह पूरा गर्ने प्रयोजनका लागि चुडामणि आचार्यले तयार गर्नुभएको “सिन्धुली जिल्ला अरुणठाकुर गा.वि.स.का मगर समुदायमा महिला हिंसाको एक समाजशास्त्रीय अध्ययन” विषयक शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि स्विकृत गर्दछौ ।

मूल्याङ्कन समिति

शोध निर्देशक

दुर्गाप्रसाद अधिकारी

बाह्य परीक्षक

टीकावहादुर थापा

विभागीय प्रमुख

टीकावहादुर थापा

मिति : 27 April 2014

कृतज्ञता ज्ञापन

“मगर महिला र घरेलु हिंसा” को बारे केही जानकारी प्राप्त गर्ने उद्देश्यले मैले सिन्धुली जिल्लाको अरुणठाकुर गाविसका नौ ओटै वडामा रहेका आदिवासी जनजातिको सूचीमा सूचीकृत मगर जातिलाई अध्ययनको केन्द्रविन्दु बनाएर यो शोधपत्र तयार गरेको छु । प्रस्तुत शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा सकेसम्म मेहेनत गरेको भए पनि यो मेरो पहिलो अनुसन्धान कार्य भएकोले केही कुराहरु छुटेको वा नपुग हुनसक्छ जसको लागि म क्षमाप्रार्थी छु । यो शोधपत्र तयार गर्नका लागि समयमा नै आवश्यक व्यवस्था मिलाई दिनुहुने समाजशास्त्र तथा मानवशास्त्र विभागका विभागीय प्रमुख श्री टीकाबहादुर थापा ज्यूलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु । आफ्नो व्यस्तताको बावजुद पनि सुरुदेखि अन्त्यसम्म प्रशस्त सर-सल्लाह, सुझाव र मार्गदर्शन दिनुहुने आदरणीय शोध निर्देशक श्री दुर्गाप्रसाद अधिकारी ज्यू प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

आफ्नो अमूल्य समयको वास्ता नगरी अनुसन्धान कार्यलाई सफल पार्न आफ्ना अनुभव तथा विचारहरु दिएर सहयोग गर्नु हुने यस सिन्धुली जिल्लाको अरुणठाकुर गाविसका स्थानीय मगर जातिका महिलाहरुप्रति आभार व्यक्त गर्दछु । उक्त गाविसमा रहेको विभिन्न संघसंस्थाका प्रतिनिधि, बुद्धिजीवी वर्ग, विद्यालय शिक्षक/शिक्षिका, गाविस प्रतिनिधि एवं शोधपत्र लेखनको कार्यमा आफ्नो प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष सहयोग पुऱ्याएर सहयोग गरिदिनु हुने सहपाठी साथीहरुलाई समेत हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु । यस शोधपत्रका लागि आवश्यक पर्ने पुस्तक, लेख, पत्रपत्रिका उपलब्ध गराई सहयोग पुऱ्याउनु हुने लेखक तथा पुस्तकालयहरु साथै विभिन्न सूचना उपलब्ध गराई सहयोग पुऱ्याउने अरुणठाकुर गाविसको कार्यालय र राष्ट्रिय महिला आयोगलाई पनि आभार व्यक्त गर्दछु ।

शोधार्थी
चुडामणि आचार्य
२०१४ (वि.स. २०७०)

विषयसूची

सिफारिस पत्र

स्वीकृतिपत्र

कृतज्ञताज्ञापन

तालिका सूची

अध्याय-एक परिचय

१-१०

१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि

१

१.२ समस्याको कथन

४

१.३ अनुसन्धानको उद्देश्य

६

१.४ अध्ययनको महत्व

६

१.५ अवधारणात्मक ढाँचा

८

१.६ अध्ययनको संरचना

१०

अध्याय-दुई साहित्यको पुनरावलोकन

११-२२

२.१ सैद्धान्तिक दृष्टिकोण

११

२.२ महिला सशक्तिकरण

१५

२.३ नेपालमा महिलाको सामाजिक सांस्कृतिक स्थिति

१८

२.४ महिला र हिंसा

२१

अध्याय-तीन अनुसन्धान पद्धति

२३-२८

३.१ अध्ययन क्षेत्रको छनौट र औचित्य

२३

३.२ अध्ययनको ढाँचा

२४

३.३ तथ्याङ्कहरूको स्रोत र प्रकृति

२४

३.१.१ प्राथमिक स्रोत

२४

३.३.२ सहायक श्रोत	२४
३.४ समग्रता र नमुना छनौट	२५
३.५. तथ्याङ्क संकलनका विधिहरू	२५
३.५.१ प्राथमिक तथ्याङ्क संकलनका विधिहरू	२५
३.५.२ द्वितीय तथ्याङ्क संकलनका विधिहरू	२७
३.६ तथ्याङ्कको विश्लेषण र प्रस्तुतिकरण	२७
३.७ अध्ययनको सिमा	२८

अध्याय-चार अध्ययन क्षेत्रको सामान्य परिचय २९-४२

४.१ अरुणठाकुर गाविसको नामाकरण र भौगोलिक अवस्थिति	२९
४.२ गाविसको सामाजिक तथा आर्थिक जनजीवन	३०
४.३ जनसंख्याको सामाजिक तथा आर्थिक विशेषताहरू	३२
४.३.१ जनसंख्याको उमेर र लैंगिक संरचना	३२
४.३.२ परिवारको किसिम	३३
४.३.३ जनसंख्याको वैवाहिक स्थिति	३४
४.३.४ जनसंख्याको शैक्षिक अवस्था	३५
४.३.५ जनसंख्याको पेशागत विवरण	३६
४.४ उत्तरदाताहरूको सामाजिक, आर्थिक तथा शैक्षिक विशेषताहरू	३९
४.४.१ उत्तरदाताहरूको उमेर	३९
४.४.२ उत्तरदाताहरूको शैक्षिक अवस्था	४१
४.४.३ आर्थिक अवस्था	४२

अध्याय-पाँच महिलाले भोगेका हिंसा, हिंसाका प्रकार र त्यसका कारणहरू ४३-५०

५.१ महिला हिंसा सम्बन्धी मगर महिलाहरूको धारणा	४३
५.२ मगर समुदायका महिलाहरूमा हुने हिंसाका प्रकारहरू	४४
५.३ मगर महिलामाथि हिंसा हुनुका कारणहरू	४६
५.४ मगर महिलाहरूले हिंसा सहनुका कारण	४८

अध्याय-छ, सारांश तथा निष्कर्ष

५१-५४

६.१ सारांश

५१

६.२ निष्कर्ष

५४

सन्दर्भसामग्री

५५-५६

अनुसुचिहरु

तालिका सूची

तालिका ४.१ : उमेर र लिंगको आधारमा मगरघरधुरी जनसंख्याको विवरण	३२
तालिका ४.२: मगरसमुदायका घरधुरी उत्तरदाताहरूको पारिवारिक संरचना	३३
तालिका ४.३: घरधुरी जनसंख्याको विवाहिक स्थितिको वितरण	३४
तालिका ४.४: मगरघरधुरी जनसंख्याको शैक्षिक अवस्था	३५
तालिका ४.५: मगरसमुदायका घरधुरी जनसंख्याको पेशागत विवरण	३६
तालिका ४.६ : मगरसमुदायका घरधुरीहरूसँग भएको जग्गाजमिनको स्थिति	३८
तालिका ४.७ : जनसंख्यालाई वार्षिक खाद्यान्नको पर्याप्तता	३८
तालिका ४.८ : उत्तरदाताहरूको उमेरगत विवरण	३९
तालिका ४.९ : उत्तरदाताहरूको वैवाहिक उमेर	४०
तालिका ४.१० : उत्तरदाताको शैक्षिक विवरण	४१
तालिका ४.११: उत्तरदाताहरूको पेशागत विवरण	४२
तालिका ५.१ : मगर महिलामाथि हुने हिंसाको प्रकार, त्यसबाट पीडित हुनेहरूको विवरण	४५
तालिका ५.२ मगर महिलामाथि हिंसा हुनुका प्रमुख कारणहरू र त्यसबाट प्रताडितहरूको अवस्था	४७
तालिका ५.३ मगर महिलाहरूले हिंसा सहेर बस्नुको मुख्य कारणहरू	४९